בגדרי חילול השם

מים ראשונים: נושא חילול השם הוא ״רחב מיני ים וארוך מיני ארץ״ (איוב יא ט) ובוודאי לא נוכל להקיף ולוא מקצתו בגיליון אחד. ראה דברינו חילול השם במקרא, בפרשה זו בהם סקרנו את אזכור חילול השם במקרא, עפ״י המדרש כמובן, דרך אישים כאברהם, משה, יתרו, יהושע, אלישע ועוד. הפעם ננסה להתמקד בגדרי חילול השם והלכותיו העיקריות ולא נתיימר כמובן, להקיף את הנושא.

וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה׳ מְקַדִּשְׁכֶם: (ויקרא כב לב).[1]

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה סג

והמצוה הס״ג היא שהזהירנו מחילול השם והוא הפך קידוש השם שנצטוינו ... והוא אמרו יתעלה: ״ולא תחללו את שם קדשי״. והעוון הזה ייחלק לשלשה חלקים. שנים כוללים ואחד מיוחד.

החלק האחד הכולל, שכל מי שביקשו ממנו לעבור על דבר מן המצות בשעת השמד והיה האונֵס מתכוין להעביר בין מצות קלות בין מצות חמורות, או מי שיבוקש ממנו שיעבור על עבודה זרה או גילוי עריות או שפיכות דמים ואפילו שלא בשעת השמד, הנה הוא חייב להתיר נפשו וייהרג ואל יעבור ... ואם עבר ולא נהרג כבר חלל את השם ועבר על לאו זה. ואם היה זה ברבים, כלומר בעשרה מישראל, כבר חלל את השם ברבים ועבר על אמרו יתעלה ולא תחללו את שם קדשי. וחטאו גדול מאד. אבל אינו לוקה מפני שהוא אנוס.[2]

והחלק השני הכולל גם כן, שיעשה אדם עבירה אין תאוה בה ולא הנאה, אבל יכוין בפעולתו המרד ופריקת עול מלכות שמים. הנה זה גם כן מחלל שם שמים ולוקה. ולפיכך אמר (קדושים יט) ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך, כי זה מכוין להכעיס בזה הענין ואין הנאה גשמית בזה.[3]

והחלק המיוחד הוא שיעשה האדם ידוע במעלה והטוב פעולה אחת, תיראה בעיני ההמון שהוא עבירה, ושאין דמיון הפוֹעַל (המעשה) ההוא ראוי לנכבד כמוהו לעשות. אע״פ שיהיה הפועל מותר, הנה הוא חלל את השם. והוא אמרם (יומא פו א) היכי דמי חלול השם? כגון אנא דשקילנא בשרא מבי טבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר.[4]

רבי פלוני אמר: כגון אנא דמסגינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין.[5]

---

[1] אין זה האזכור הראשון של המונח ״חלל״ (התיר, הפר, יצר מקום ריק, עשה חול) בהקשר עם שם ה׳. ביטוי זה, שהוא ייחודי לספר ויקרא, מופיע כבר בפרשת אחרי מות בהקשר עם עבודת המולך (ויקרא יח כא) וחוזר ונשנה בפרשת קדושים (פרק כ פסוק ג). בפרשיות אלה יש עוד אזכורים של חילול השם, היינו שם ה׳, אבל רובם נאמרים בהקשר עם המקדש ועבודת הכהונה (ויקרא כא ו, כב ב, כב ט). מקרה מיוחד הוא שבועה לשקר בשם ה׳ (שם יט יב). אך הקרוב ביותר לביטוי ״חילול השם״ במובן שחז״ל טבעו ואנו משתמשים בו, הוא מהפסוק בפרשתנו. למרות שגם הוא נמצא בפרשה הדנה בדיני קורבנות, נראה שיש בו משמעות רחבה יותר, בגלל הפסוקים שלפניו ואחריו המדברים במצוות כולם ומאזכרים את יציאת מצרים, ובגלל הדגש הכפול הן על לשון השלילה ״לא תחללו״ והן על לשון החיוב ״ונקדשתי״. ואכן מפסוק זה למדו הראשונים את המקור הן למצוות לא תעשה של חילול השם (ספר המצוות לרמב״ם מצווה ל״ת סג, ספר החינוך מצווה שיד) והן למצוות עשה של קידוש השם (ספר המצוות לרמב״ם מצוות עשה ט, ספר החינוך מצווה רסח). ראה פירוש ספורנו על הפסוק שלא כרמב״ן ואבן עזרא ואכמ״ל.

[2] למקורות לחלק זה של חילול השם, היינו החיוב למסור את נפשו על שלוש המצוות של ייהרג ואל יעבור, או כל המצוות בשעת השמד או בפרהסיא, ראה גמרא סנהדרין עד ע״א, עבודה זרה נד ע״א, ספרא אחרי מות פרשה ט (״וחי בהם״), תוספתא שבת פרק טו הלכה יז ועוד. ולעניין הדין שאם עבר ולא נהרג אין לו עונש כי הוא אנוס, ראה דברי הרמב״ם שם בקטע שהשמטנו: ״כי אין לבית דין לקיים גדר מלקות או מיתה אלא על מזיד ברצון ועדים והתראה״. וכבר האריך הרמב״ם לדון בעניין זה גם באגרת השמד (או מאמר קדוש השם). ומיטיבי לכת ידונו וישוו דבריו שם עם אלה שכאן (ועם דבריו בהלכות יסודי התורה פרק ה) ואכמ״ל.

[3] לא זכיתי למצוא את מקורותיו של הרמב״ם לחלק זה של ״מורד״ ו״מכעיס״ שהוא מחלל את השם. האם כוונתו למי שמרבה בכינויים של שם ה׳ ובשבועות שוא ושקר (ספרא קדושים פרשה ב) והוא מרחיב את תחולת העניין, או אולי כוונתו למומר להכעיס שנחשב למין (עבודה זרה כו ע״ב)? ואולי זה עוד סוג של ״פרהסיא״ ומתחבר לפיסקה הקודמת בדברי הרמב״ם? המאיר עינינו בנושא זה יבורך. עכ״פ, ראה מקבילה לחלק זה של חילול השם בהלכות יסודות התורה פרק ה הלכה י: ״כל העובר מדעתו בלא אונס על אחת מכל מצות האמורות בתורה בשאט בנפש להכעיס הרי זה מחלל את השם. ולפיכך נאמר בשבועת שקר וחללת את שם אלהיך אני ה׳. ואם עבר בעשרה מישראל הרי זה חילל את השם ברבים, וכן כל הפורש מעבירה או עשה מצוה לא מפני דבר בעולם, לא פחד ולא יראה ולא לבקש כבוד, אלא מפני הבורא ברוך הוא, כמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו. הרי זה מקדש את השם״.

[4] גמרא זו במסכת יומא, שהרמב״ם מצטט, מובאת ומוסברת בדברינו להלן.

[5] בהלכות יסודי התורה פרק ה הלכה יא מרחיב הרמב״ם בתיאור סוג זה של חילול השם, בלשונו העשירה: ״ויש דברים אחרים שהן בכלל חילול השם, והוא שיעשה אותם אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידות דברים שהבריות מרננים אחריו בשבילם, ואע״פ שאינן עבירות הרי זה חילל את השם. כגון, שלקח ואינו נותן דמי המקח לאלתר ... או שירבה בשחוק או באכילה ושתיה אצל עמי הארץ וביניהן, או שדבורו עם הבריות אינו בנחת ואינו מקבלן בסבר פנים יפות אלא בעל קטטה וכעס, וכיוצא בדברים האלו. הכל לפי גדלו של חכם צריך שידקדק על עצמו ויעשה לפנים משורת הדין. וכן אם דקדק החכם על עצמו והיה דבורו בנחת עם הבריות ודעתו מעורבת עמהם ומקבלם בסבר פנים יפות ונעלב מהם ואינו עולבם, מכבד להן ואפילו למקילין לו ונושא ונותן באמונה ולא ירבה באריחות עמי הארץ וישיבתן, ולא יראה תמיד אלא עוסק בתורה עטוף בציצית מוכתר בתפילין ועושה בכל מעשיו לפנים משורת הדין, והוא שלא יתרחק הרבה ולא ישתומם, עד שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו ומתאוים למעשיו, הרי זה קידש

רש"י מסכת סנהדרין דף עד עמוד ב

ערקתא דמסאנא - שרוך הנעל, שאם דרך הנכרים לקשור כך ודרך ישראל בענין אחר, כגון שיש צד יהדות בדבר ודרך ישראל להיות צנועים אפילו שנוי זה שאין כאן מצוה אלא מנהג בעלמא יקדש את השם בפני חביריו ישראל, והאי פרהסיא מדבר בישראל.[6]

ספרא אמור פרשה ח תחילת פרק ט אות ד

״ולא תחללו״ - שומע אני ממשמע שנאמר ולא תחלל אמור קדש, וכשהוא אומר ״ונקדשתי״ - מסור את עצמך וקדש שמי. יכול ביחידי? תלמוד לומר: ״בתוך בני ישראל״ - המרובים.[7]

יומא דף פו עמוד א

שאל רבי מתיא בן חרש את רבי אלעזר בן עזריה ברומי: שמעת ארבעה חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש? אמר: שלשה הן, ותשובה עם כל אחד ואחד. עבר על עשה ושב - אינו זז משם עד שמוחלין לו, שנאמר: ״שובו בנים שובבים״ (ירמיהו ג יד). עבר על לא תעשה ועשה תשובה - תשובה תולה ויום הכפורים מכפר, שנאמר: ״כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם״ (ויקרא טז ל). עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה - תשובה ויום הכפורים תולין ויסורין ממרקין, שנאמר: ״ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם״ (תהלים פט לג). אבל מי שיש חילול השם בידו - אין לו כח בתשובה לתלות, ולא ביום הכפורים לכפר, ולא ביסורין למרק. אלא כולן תולין, ומיתה ממרקת, שנאמר: ״ונגלה באזני ה׳ צבאות אם יכפר העון הזה לכם עד תמותון״ (ישעיהו כב יד).[8] היכי דמי חילול השם? אמר רב: כגון אנא, אי שקילנא בישרא מטבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר.[9] אביי כדשקיל בישרא מתרי שותפי יהיב זוזא להאי וזוזא להאי והדר מקרב להו גבי הדדי, ועביד חושבנא.[10] רבי יוחנן אמר:

את ה׳ ועליו הכתוב אומר: ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר״. חילול השם וקידוש השם הם שני צדדים של אותה מטבע, אבל בלי להקצין, להגזים ולהתנזר מהציבור הרחב: ״שלא יתרחק הרבה ולא ישתומם״.

[6] אנו נשארים לעוד רגע עם הגמרא בסנהדרין וכל שאר המקורות שציינו בהערה 2 לעיל, בדבר החובה למסור את הנפש בשלוש המצוות של ״יהרג ואל יעבור״. ראה סנהדרין עד ע״א: ״אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק: נימנו וגמרו בעלית בית נתזה בלוד: כל עבירות שבתורה אם אומרין לאדם עבור ואל תהרג - יעבור ואל יהרג, חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים. כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא שלא בשעת השמד, אבל בשעת השמד - אפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור. כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: אפילו שלא בשעת השמד, לא אמרו אלא בצינעא, אבל בפרהסיא - אפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור. - מאי מצוה קלה? - אמר רבא בר יצחק אמר רב: אפילו לשנויי ערקתא דמסאנא. כמה פרהסיא? - אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן: אין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם. פשיטא, ישראלים בעינן, דכתיב: ונקדשתי בתוך בני ישראל״. ועל כך באו דברי רש״י הנ״ל. ובאנו להדגיש כל זאת, משום שפעמים רבות אנו מדגישים שחילול שם ה׳ הוא בפני ״העולם״, גם או אפילו בעיקר בפני הגויים. ראה שוב דברינו חילול השם במקרא, בפרשה זו. ושם גם הראינו את המקרה של הגבעונים, תפילת משה: ״למה יאמרו מצרים לאמר״ ועוד. כאן, חילול השם הוא דווקא בפני אדם מישראל. ונראה שכאן זו קולא (הקלה), שאינו חייב למסור את נפשו על ערקתא דמסאנא, אם הוא בפני גויים ואין שם עשרה מישראל. ראה המשך הסוגיה בגמרא סנהדרין שם.

[7] מדרש תנאים זה מקשר את איסור חילול השם עם קידוש השם – שניהם שני צדדים של אותה מטבע. כשאתה אומר ״לא תחללו״, כבר אמרת גם ״קדש״. אז מהו ״ונקדשתי״? הציווי למסור את עצמך – מסירות הנפש. אלא שכאן באה התוספת החשובה, שתוספת מסירות זו היא רק ״בתוך בני ישראל״ – בפני עשרה מישראל. נראה שמדרש זה הוא הבסיס לגמרות שראינו לעיל וממילא גם לרש״י ולרמב״ם. (ראה רש״י על הפסוק בתורה שהולך בדרך מדרש ספרא זה). ואפשר לדייק מכאן שאם לא מסר נפשו על ״ערקתא דמסאנא״ כמו על גזירות שאינן ייהרג ואל יעבור בשעת השמד, אולי לא קיים מצוות קידוש השם, אבל לא עבר על חילול השם. חילול השם וקידוש השם הם שני צדדים של אותה מטבע, אבל לא סימטריים לגמרי. ואת זה נשאיר לבעלי תריסין ובקיאים בהלכה. עכ״פ, ראה המשך המדרש שם על קידוש השם של חנניה מישאל ועזריה: ״מיכן אמרו כל המוסר עצמו על מנת לעשות לו נס אין עושים לו נס, ושלא לעשות לו נס עושין לו נס״. וכך גם בספרא אחרי מות פרשה ח פרק יג: ״ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי - אם מקדישים אתם את שמי אף אני אקדש את שמי על ידיכם שכשם שעשו חנניה מישאל ועזריה״. אך בכך אנו גולשים לנושא קידוש השם שכאמור הוא הצד השני של מטבע חילול השם אבל לא באופן סימטרי. נושא קידוש השם ראוי לדף בפני עצמו ואנחנו הפעם בנושא חילול השם.

[8] משמע שמחלל השם מתכפר לו במותו ואי לכך יש לו חלק לעולם הבא. ובהיבט זה לפחות, הוא פחות גרוע למשל מהמלבין פני חברו ברבים או המתכבד בכתרה של תורה שאין להם חלק לעולם הבא (סנהדרין צט ע״א, מסכת כלה פרק ב).

[9] אם רב (שם של אמורא דור ראשון בבבל, חברותא של שמואל) היה לוקח מקח בשוק בהקפה יש בזה חילול השם. מדוע? מה רע בכך? משום שהרואים חושבים שהוא מקבל תשלום כדי שלא יטריף את הבהמה (עיונים, שטיינזלץ). אולי גם משום שהוא מתכבד בכתרה של תורה ומנצל את מעמדו כתלמיד חכם (ראה הערה קודמת). ועכ״פ, אי אפשר שלא לקשר את לקיחה בהקפה זו לאמרה: ״אין מקיפין בחילול השם ... מאי אין מקיפין? אמר מר זוטרא: שאין עושים כחנוונין״ (קידושין דף מ עמוד א). תלמיד חכם שלוקח בהקפה, אין מקיפין לו!

[10] אביי, לא רק שלא לקח בהקפה כמו רב, אלא, כאשר קנה מחנות של שני שותפים, הקפיד לשלם באופן ששני השותפים יראו בדיוק כמה שילם ויקבל כל אחד את חלקו ולא יחשדו אותו ולא האחד את השני.

כגון אנא דמסגינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין.[11] יצחק דבי רבי ינאי אמר: כל שחבריו מתביישין מחמת שמועתו - היכי דמי? אמר רב נחמן בר יצחק: כגון דקא אמרי אינשי ״שרא ליה מריה לפלניא״.[12]

אביי אמר: כדתניא: ״ואהבת את ה׳ אלהיך״ - שיהא שם שמים מתאהב על ידך. שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות. מה הבריות אומרות עליו? - אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה.[13] אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמדו תורה - ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר: ״ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר״ (ישעיהו מט ג). אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה ... ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכיו! ועליו הכתוב אומר: ״באמור להם עם ה׳ אלה ומארצו יצאו״.[14]

מסכת קידושין דף מ עמוד א

אמר רבי אלעאי הזקן: אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו, ילך למקום שאין מכירין אותו, וילבש שחורים ויתכסה שחורים ויעשה כמו שלבו חפץ, ואל יחלל שם שמים בפרהסיא.[15]

שבת שלום

מחלקי המים

מים אחרונים 1: ראה הסיפור על אותו תלמיד חכם (צורבא מרבנן) שבהתנהגותו חילל שם שמים ונדהו רב יהודה (מועד קטן יז ע״א). ובסופו של דבר נסלח לו חלקית בגלל שעשה כעצתו של ר׳ אלעאי הזקן בגמרא קידושין לעיל.

מים אחרונים 2: נראה שנגענו בקצה הקרחון ולא השלמנו את הנושא. ראשית, לא הבאנו את פרשני המקרא על פסוק זה; ושנית, עוררנו את הנושא המשלים של קידוש השם ולא מיצינו אותו. על כך, בע״ה בדף נפרד.

---

[11] ר׳ יוחנן, גדול אמוראי ארץ ישראל בדור השני, חברותא של ריש לקיש, היה ראש הישיבה בטבריה, עסק כל היום בתורה ואף מכר כל נכסיו לשם כך וחי בדוחק גדול (ויקרא רבה ל א, תענית כא א ועוד). הציבור ודאי היה מצפה מאדם כזה לנהוג בקדושה ותורה כל העת. לפיכך, אם לא עסק בתורה ולא הלך עם תפילין, הרי זה חילול השם. כך נראה לנו לומר.

[12] אם הבריות רואים אדם שמתנהג באופן מביש עד שחבריו מתביישים בו ואומרים: ״התיר לו ריבונו״ (שטיינזלץ), או ״ימחול לו יוצרו על מעשיו״ (רש״י), זה מספיק בשביל להיחשב חילול השם. נראה שגם כאן מדובר בתלמיד חכם. ראה סנהדרין צט ע״א שביטוי זה נאמר גם על הלל שאמר: ״אין להם משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה״. עוד על התנהגויות שיש בהם משום חילול שם שמים, במיוחד לגבי אנשים חשובים ובני תורה, ראה פסחים מט ע״א: ״כל תלמיד חכם המרבה סעודתו בכל מקום - סוף מחריב את ביתו ומאלמן את אשתו, ומייתם את גוזליו, ותלמודו משתכח ממנו, ומחלוקות רבות באות עליו, ודבריו אינם נשמעים ומחלל שם שמים ושם רבו ושם אביו, וגורם שם רע לו ולבניו ולבני בניו עד סוף כל הדורות״. נחזור לגמרא ביומא. מה שמפתיע הוא הרצף בין הפיסקה הראשונה המסתיימת בעונשו של מחלל השם שאין לו כפרה אלא במיתה ובין הפיסקה השנייה המכילה את ההגדרות של חילול השם הקשורות להנהגות תלמידי חכמים. האמנם אין כפרה על התנהגויות כאלה אלא במיתה? האם רק ״סמיכות פרשיות״ כאן ולשון מליצית, או שבאמת חז״ל סבורים שתלמיד חכם שמתנהג כפי שמתנהג, אין מתכפר לו העוון של חילול השם אלא במיתתו. אך כאמור, יש לו חלק לעולם הבא. ראה מועד קטן יז ע״א.

[13] ראה השבח הגדול שאמרו על ר׳ יהושע בן חנניה ״אשרי יולדתו״ שיש שמתקשים מה הרבותא בכך. ואכן, רבותא גם רבותא ושבח על שבח. על מי עוד נאמר שבח ״פעוט״ זה? על משה רבנו. ראה שמות רבה מה ד. ולגבי ר׳ יהושע, ראה ירושלמי יבמות פרק א הלכה ו, עדותו של ר׳ דוסא בן הרכינס כשבאו חכמים לבקר אותו וראה את ר׳ יהושע: ״וקרא עליו: את מי יורה דיעה. זכור אני שהיתה אמו מולכת עריסתו לבית הכנסת בשביל שיתדבקו אזניו בדברי תורה״. ראה דברינו אשרי ילוד אישה – אשרי יולדתו בפרשת בהעלותך, אמנם על משה רבנו, אבל גם ר׳ יהושע נזכר שם.

[14] הפסוק המלא הוא ״וַיָּבוֹא אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם וַיְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי בֶּאֱמֹר לָהֶם עַם ה׳ אֵלֶּה וּמֵאַרְצוֹ יָצָאוּ״ (יחזקאל לו כ). כשם שהביטוי חילול בהקשר עם שם ה׳ הוא ייחודי לספר ויקרא מבין חמשת חומשי התורה, כך הוא גם ייחודי לספר יחזקאל מבין ספרי הנביאים והכתובים. (הוא נזכר אמנם גם בירמיהו לד טז וכן בעמוס ב ז, אך שוב בהקשר עם מצוות מאד מסוימות). ובספר יחזקאל עצמו, נזכר הביטוי בעיקר בפרק לו (שהוא הפטרת שבת פרשת פרה) בו נזכר הביטוי ארבע פעמים, שלושה בהקשר עם חילול השם והרביעי בהקשר עם קידוש השם שהוא המושג המשלים או הנגדי. הרי לנו עוד קשר מעניין בין ספר יחזקאל וספר ויקרא.

[15] מה הועלנו בכך? הרי למדנו בפרקי אבות פרק ד משנה ד: ״כל המחלל שם שמים בסתר נפרעים ממנו בגלוי״ (שזה עצמו אגב צריך ביאור, איך אפשר לחלל שם שמים בסתר? ראה פירוש קהתי שם עפ״י מחזור ויטרי) ובמקבילה במסכת חגיגה טז ע״א מקשים גם מדבריו של ר׳ יצחק ״כל העובר עבירה בסתר כאילו דוחק רגלי השכינה״. אז מה הועלנו? בפרט לגבי חילול השם! התשובה היא, שבסופו של דבר חילול השם הוא תמיד בפרהסיא ולגבי מישהו שמוכר בציבור (שהרי הפתרון הוא: ״ילך למקום שאין מכירין אותו״). כמה שלא נגנה ונלחם את אלה העושים בסתר (ראה תוכחת נתן לדוד, שמואל ב יב יב), עדיין מוטב כך מאשר בפומבי ולעיני כל. אך שוב, מאידך גם למדנו שמפרסמים את החנפים מפני חילול השם (יומא פו ע״א). אז עדיין צ״ע. לפרסם או לא לפרסם. ראה דברינו ייכתב עווני בפרשת חוקת, וכן כיסוי החטא או גילויו ביום הכיפורים, מחלוקת משה ודוד.